

Турчин В. В., Турчин М. М.,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ

НІМЕЦЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ТА ЯВИЩЕ ЕВФЕМІЇ

У статті проводиться аналіз суспільно-політичних, юридичних та дипломатичних евфемізмів у німецькому політичному дискурсі, описуються способи їх виникнення і функції.

Ключові слова: політичний дискурс, політична лексика, політична коректність, суспільно-політичні, дипломатичні, юридичні евфемізми.

В статье анализируются общественно-политические, юридические и дипломатические эвфемизмы в немецком политическом дискурсе, описываются способы их возникновения и функции.

Ключевые слова: политический дискурс, политическая лексика, политическая корректность, общественно-политические, дипломатические, юридические эвфемизмы.

This article analyses social and political, legal and diplomatic euphemism in the German language political discourse. Ways of their emergence and functions are also subject to description.

Key words: political discourse, political lexicon, political correctness, social and political, legal, diplomatic euphemisms.

Суспільно-політична лексика знаходиться сьогодні в центрі уваги, що пояснюється екстралінгвістичними та інтралінгвістичними чинниками. Проблема політичного дискурсу та явища евфемії цікавила і цікавить багатьох лінгвістів. Так, зокрема, Ч. Морріс наголошував на тому, що політичні евфемізми вживаються з конкретною метою – впливати на події та контролювати їх [11, с. 71]. В. Зандерс слушно зауважує, що евфемізм може виступати у свідомо прихованій, завуальованій формі, передусім у політичному, пропагандистському і разом з тим маніпулятивному застосуванні [13, с. 127]. Н. Цольнер характеризує евфемізм як суспільне мовне явище, яке треба розглядати у прагматичному аспекті [19, с. 94]. Такої ж думки дотримуються Л. Вайсгербер та З. Люхтенберг [16, с. 12].

Сьогодні на даному питанні акцентують свою увагу чимало вітчизняних дослідників: О. Б. Януш, Л. І. Сахарчук, Є. К. Павлова, В. І. Карасик, Є. І. Шейгал, О. С. Фоменко [9;5;4;3;8;7] та інші.

У наш час мова політики використовується не тільки як інструмент формування і вираження думки, але як спосіб її приховування. Політичний дискурс – проблема не тільки політична, але й лінгвістична та культурна. Його оформлення стало можливим завдяки стрімкій еволюції засобів масової інформації. У політичному дискурсі поєднуються когні-

тивні й соціальні аспекти, цінності, символи тощо. Політичний дискурс стає частиною процесу, в якому індивіди конструюють власні смисли, причому аналіз результатів цього процесу вимагає врахування не лише когнітивної сфери (області породження суджень), але й національних та соціальних особливостей менталітету та психології людей, їх ціннісних орієнтацій у суспільстві.

Для кінця ХХ, початку ХХІ ст. характерні радикальні зміни в світовій економіці, політиці та культурі, обумовлені процесом глобалізації, економічною та політичною інтеграцією. Політична лексика – це комплекс лексичних засобів вираження політичних поглядів та інтересів, які використовуються для комунікації. Вона повинна бути зрозумілою як для політиків, так і для народу, в іншому випадку її будуть використовувати з маніпулятивною метою, що часто-густо має місце в тому чи іншому суспільному ладі.

Мова політики і політичної лексики, як її елемента, як зауважує Є. К. Павлова, є специфічно прагматичною [4, с. 100]. Проблема політичного дискурсу вимагає сьогодні гармонізації політичних тезаурусів в глобальному масштабі, що яскраво проявляється в рамках Європейського Союзу, країни якого не переходять на єдину мову, але робляться значні зусилля для уніфікації законодавства, ідеології та інших елементів політичної системи, а це призводить до уніфікації і гармонізації політичної термінології.

Важливу роль у політичному дискурсі відіграють евфемізми, які вживаються або з метою меліорації назв негативних явищ, процесів соціальної дійсності, або завуалювання їх суті. Евфемізми виконують у політичному дискурсі такі основні функції: називну, інформативно-естетичну та комунікативно-прагматичну [6, с. 47]. Найчастіше евфемізми вживаються у газетно-публіцистичному стилі (ГПС), оскільки цей стиль обумовлює мовне оформлення когнітивної та комунікативної функцій у сфері політичного життя. Як підкреслює М. П. Брандес, основні функції цього стилю – інформаційна та агітаційно-пропагандистська, які реалізують політичну інформацію для ідеологічного впливу на маси з метою формування суспільної свідомості і спонукання їх до активних дій [2, с. 149]. ГПС відображає всі події, що відбуваються у світі і є їх так званим каталізатором. Його основна мета – впливати духовно, ідеологічно на читача, тобто він виконує і емоційно-експресивну функцію, саме тому в цьому стилі мовлення зустрічається значна кількість політичних евфемізмів. Вони використовуються або з метою уникнення конфліктів та комунікативного дискомфорту, або ж з метою маскуванія, приховання істини.

Є. К. Павлова наголошує на тому, що політична лексика – емоційно-оцінна лексика за своєю природою. Вона вживається з метою формування у адресата заданої оцінки політичних реалій, при їх сприйнятті

основну роль відіграють конотативні семи. Політичні евфемізми з самого початку їх вживання переслідують мету часткового або повного завуалювання неприємної істини [4, с. 100; 107]. Однією із специфічних характеристик політичного дискурсу є ідеологія політичної коректності. Часто дискурсивні вміння політика важать більше, ніж його особистісні риси. Політичний дискурс спрямований на майбутній контекст. Він містить у собі ціннісне відображення, переживання [1, с. 142].

Дискурс – це соціально мовленнєво-мисленнєва хронотипна діяльність мовців з відповідними соціальними ролями у складі предметно-професійних діяльнісних різновидів, яка забезпечується системою механізмів його рівнів: антропоцентричного, функціонального, текстового, соціокультурного і регулятивного – та існує у комунікативному просторі, який функціонує паралельно з іншими діяльнісними просторами й опосередковує їх [5, с. 20].

У сучасному політичному дискурсі яскраво простежується ідеологічний та пропагандистський характер. Як зазначає О. С. Фоменко, особливістю пропаганди на сучасному етапі є її диверсифікація (врахування фактору адресата, націленість на певні сегменти суспільства) [7, с. 10].

Засоби масової інформації відіграють важливу роль у процесі народження, формування нових політичних лексем. Це можуть бути політичні лексичні одиниці з яскраво вираженим позитивним або негативним оцінним значенням. Політичні евфемізми виникають також в результаті транснамінацій суспільно-політичної лексики (зміна матеріальної форми знака при його незмінному значенні). Вони утворюються на ґрунті різних раціонально-негативних характеристик денотату; вибір характеристики залежить від прагматичної мети [9, с. 91]. Політичні евфемізми поділяємо на такі типи: суспільно-політичні, дипломатичні, юридичні та військові. У попередньому дослідженні ми зупинилися детально на військових евфемізмах [6, с. 48]. У даній статті проаналізуємо суспільно-політичні евфемізми, юридичні та дипломатичні.

Перейдемо до характеристики вищеназваних типів політичних евфемізмів.

Суспільно-політичні евфемізми позначають соціальні, економічні й політичні зміни в країнах та регіонах. Вони вживаються як засіб впливу на формування суспільної думки та оцінки соціально-релевантних явищ. Мова політиків залежить перш за все від різних ідеологій. Вона не обмежена тільки спеціальним політичним вокабуляром, тому що для здійснення своїх задумів політик використовує мову загалом з більшою або меншою часткою політичної лексики. У політичній комунікації мова виступає як засіб впливу на когнітивну систему реципієнта, нав'язування поглядів. У суспільно-політичній лексиці евфемізми вживаються з метою меліорації назв негативних явищ соціальної дійсності та загушовування їх суті, прикриття протиправних дій па-

нуючих політичних режимів. Суспільно-політичні евфемізми зумовлені політичною коректністю, авторитарністю та смисловою невизначеністю. Вони найчастіше пов'язані з економічною сферою, що не може залишатися поза впливом соціальних змін. Останні десятиліття характеризуються політичною коректністю на термінологічний апарат корпоративного мислення. Наприклад: *Gebührenanpassung* zu: *Verteuerung*; *Rückgang der Beschäftigungszahl* zu: Erhöhung der Arbeitslosenzahl; *Gastarbeiter* zu: ausländischen Arbeiter; *impertinent* zu: unverschämt, frech; *permissiv* zu: nachgiebig; *Apologie* zu: Rechtfertigung; *Geopolitik* zu: Machtpolitik; *Politik der Stärke* zu: Aufrüstung; *Rechtsdrall* zu: Hinneigung zum Nationalismus; *Linksdrall* zu: Hinneigung zum Sozialismus; *plausibel* zu: einleuchtend, klar; *Ausgabenüberschuss erwirtschaften oder fremdfinanzieren* zu: Schulden machen; *marginal* zu: am Rande, auf der Grenze liegend; *Brötchengeber* zu: Unternehmer; *Protestwähler* zu: Neonazis; *marginalisieren* zu: ins Abseits schieben; *frustrieren* zu: enttäuschen, zum Verzicht zwingen; *Frust* zu: Enttäuschung durch erzwungenen Verzicht; *Das politische Hickhack* zu: politische Unwissenheit; *Rechtsextreme* zu: radikal eingestellte Menschen; *Freisetzung* zu: massenhafte Entlassung; *Überfluss an Arbeitskräften* zu: Arbeitslosigkeit; *Kreditnehmer* zu: Schuldner, Debitor; *Lobbyist* zu: jemand, der Abgeordnete für seine Interessen zu gewinnen sucht. Для того, щоб наочно переконатися в цьому, наведемо деякі з них у контексті:

Die Schuldbürger von Delmenhorst

... Sie enthält Tipps für den Protest gegen **rechtsextreme Bündnisse**.

... Dass **Rechtsextreme** sich nicht im Zentrum der Stadt niederlassen, ist der große Erfolg... **Das politische Hickhack** war enttäuschend. Es ging nicht um politische Inhalte, sondern um Macht. (Die Welt, 21. März, 2009. – S.10).

Der Abstieg hat begonnen

... Unter Merkel wurde der Einfluss der Partei **marginalisiert**. Die Folgen sind nicht zu übersehen: unsere Mitglieder sind unglücklich, viele völlig **frustriert**... (Spiegel, Nr.28, 12.07.2010, – S. 21).

Der große Schüttelfrust

... Die Türen der EU-Kommission sind uns nicht verschlossen", verkünden die **Lobbyisten** stolz.

... Je dünner die wissenschaftlichen Belege werden, desto wichtiger wird die **Lobbyarbeit** ... Sehr professionell und aggressiv versuchen **Globuli-Lobbyisten** derzeit auch Einfluss zu nehmen auf die Neuformulierung jener EU-Direktive, die die Registrierung und Zulassung homöopathischer Arzneimittel europaweit neu regeln soll... (Spiegel, Nr.28, 12.07.2010. – S. 58-63).

Політичні евфемізми часто утворюються в результаті транснаціоналізації суспільно-політичної лексики, напр.: *Abbau von Bürokratie* zu *Entlassung von Angestellten*; *Befreiung* zu *Unterwerfung*; *Betriebsoptimierung* zu *massenhafte Entlassungen*; *böhmische Dörfer* zu *Unverständliches*.

Вони виникають також на основі метафори, яка базується на подібнос-

ті зовнішнього образу, властивості, функції тощо. Напр.: замість *töten* вживається евфемізм *liquidieren*. Зауважимо, що у мові торгівців воно означає – *ein Geschäft auflösen*, у переносному значенні – *etw. beseitigen, hinrichten, töten, umbringen*. Напр.: *Heute starben auch dort Menschen, als die israelische Armee versuchte, einen Terrorführer zu liquidieren...* (Spiegel, 12. Juli 2006, Artikel “Die Zweitfronten-Zwickmühle”).

Наведемо інший евфемізм – *schwarzes Gold*, що вживається як метафора до Erdöl (в основі лежить подібність денотатів за кольором). Напр.: *... Angesichts der Engpässe am Markt reißen sich derzeit alle um Angolas schwarzes Gold...*

(Der Tagesspiegel, 4. September 2005, Artikel „Angolas schwarzes Gold“).

У вищенаведеному контексті виявляємо також інший евфемізм – *Engpass* замість *Krise*, який виник на основі суміжності понять (метонімія).

Політичні евфемізми можуть виникати також на основі мейозису. Так, евфемізм *Halbwahrheit* замінює слово *Lüge*. Напр.: *... Seine Antwort lautete: “Immer stärker mit den mediengerechten, stets das scheinbar richtige Wort findenden Staatsschauspielern und ihrer Begabung zur völlig überzeugenden Unverbindlichkeit sowie der Tendenz zur Halbwahrheit“.*

(Der Tagesspiegel, 16. März 2005, Artikel „Lieber sympatisch als solide“).

Евфемізми можуть виникати на основі персоніфікації. Напр.: *... Zwei der insgesamt 242 beteiligten Blauhelme wurden den Angaben zufolge verletzt. ... Neun Blauhelme waren in der Provinz ums Leben gekommen.*

(Spiegel, 2. März, 2005. Artikel „Uno-Truppen töten zahlreiche Kämpfer“).

Одним з найпродуктивніших способів творення політичних евфемізмів є перифраз. Так, наприклад, виникли евфемізми – *Entwicklungsländer* замість – *die Länder der dritten Welt (d. h. arme Länder)* або *Superwaffe* замість *Atomwaffe* та ін. Наведемо деякі з них у контексті: *...Mit Indien, Pakistan und Israel sind inzwischen drei Newcomer im Besitz der Superwaffe...*

(Der Tagesspiegel, 27. Juli, 2005. Artikel “Der Iran strahlt”).

Значна частина політичних евфемізмів виникає на основі запозичень з інших мов. Вони мають перевагу перед німецьким словами в тому, що як для адресанта, так і адресата не завжди є зрозумілими до кінця, як зауважує Н. Цольнер, звучать елегантно, ввічливо, вважаються благородними і підвищують статус мовця. З цієї причини вони можуть вживатися в евфемістичній функції [19, с. 145-146]. Однак домінуючими, як засвідчив наш аналіз, є англійські запозичення. Наприклад, замість слова *Arbeitsplatzteilung* вживається евфемізм *Job-Sharing*: *... Die SPD-Politikerin machte sich erneut stark für flexible Modelle wie Gleitzeit, Telearbeit, Job-Sharing oder Arbeitszeitkonten.* (Welt online, 7. Juli, 2005. Artikel “Mütter hadern mit Arbeitszeit”).

Аналогічними є французькі запозичення – *Kollaborateur (j-m, der mit dem Feind zusammenarbeitet)*, що вживається як евфемізм до слова

– *Abtrünnige* (ренегат, зрадник), а також *Gage* замість *Bezahlung*. Напр.: ... *Dort wurde der General als Kollaborateur dargestellt und ihm Verrat vorgeworfen.* (Spiegel, 18. August, 2006. Artikel “Teekränzchen mit Israelis kostet General den Job”).

Nach 51 Jahren nimmt der NDR die “Aktuelle Schaubude” aus dem Programm

... *Erster Moderator war Werner Baecker, der die Idee aus den USA mitgebracht hatte. Für geringe Gage kamen in den Folgejahren Stars wie Udo Jürgens, Sophia Loren und Freddy Quinn nach Hamburg...*

(Die Welt, 21. März, 2009. – S.1).

У ролі евфемізмів можуть виступати цілі словосполучення. Так, замість *wie es sich gehört (mustergültig)* вживається французьке запозичення *comme il faut*. Напр.: ... *Von den artigen Gästen, die immer comme il faut auftraten, hingen manche mehr an Münster als am Hotel und blieben nach seinem Abschied weg...*

(Der Tagesspiegel, 31. März, 2005. Artikel “Erinnerungen an ein Hotel”).

Серед політичних евфемізмів є чимало латинських запозичень, що виступають евфемізмами до німецьких слів. Наприклад, *Kollaps* (lat.-mlat. zu: Zusammenbruch); *Legismus* (lat.-nlat. zu: starres Festhalten am Gesetz); *Legist* (lat.-mlat. zu: Rechtskundiger); *Revanchismus* (lat.-fr. zu: Rückgewinnung); *Rezess* (lat. zu: Rückzug); *Rabatt* (lat. zu: Preisnachlass); *Bonität* (lat. zu: Zahlungsfähigkeit); *Kompromiss* (lat. zu: Übereinkunft). Наведемо їх у контексті:

Klage gegen Rabatte

...*Ein erheblicher Teil der Großversender kann seit dem 1. Juli deutlich höhere Rabatte in Anspruch nehmen, die bis zu 16 Prozent der bisherigen Kosten ausmachen...* (Spiegel № 28, 12, 07.2010. – S.69).

Große Koalition gegen Merkel und Kauder

... **Der Kompromiss** sah vor, dass die Jobcenter zu Anstalten öffentlichen Rechts werden. Dafür sollte das Grundgesetz geändert werden.

(Die Welt, 21. März, 2009. – S.2).

Unbelehrbare Staatsbanker

... *Wer seine Anteile nicht verkaufe, müsse deshalb enteignet werden, argumentiert die Regierung...* *Schließlich hat der deutsche Staat eine erstklassige Bonität...* (Die Welt, 21. März 2009. – S.1).

Юридичні евфемізми вживаються не тільки в юриспруденції (правознавстві, практичній діяльності юристів, судових органах), але й у засобах масової інформації. А оскільки часто доводиться говорити, писати далеко про неприємні речі, факти, то в таких випадках вживають юридичні евфемізми, які виконують переважно пом'якшувально-меліоративну функцію, що зумовлена міркуваннями етикету, прагненням подати ту чи іншу інформацію у прикрашеному вигляді. Так, наприклад: *Delinquent*

zu: Verbrecher; *Suizid* zu: Selbstmord; *Prägnanz* zu: Schärfe; *desavouieren* zu: anprangern; *delinquieren* zu: sündigen, verstoßen; *sicherstellen* zu: beschlagnahmen; *dubios* zu: zweifelhaft, schwankend, verdächtig; *Anstifter* zu: Auftraggeber einer Straftat; *Abandon* zu: Abtretung von Rechten; *Verstrickung* zu: Teilnahme an der Straftat; *exhumieren* zu: ausgraben; *Delikt* zu: Verbrechen; *Pädophiler* zu: Kinderschänder; *hinter schwedischen Gardinen* zu: im Gefängnis та ін. Наведемо деякі з них у контексті: ... *Im ersten Prozeß hatte das Gericht keinen Zweifel daran, daß der Kaufmann der Anstifter war...* (Welt online 6. Januar 2005, Artikel: “Halle sollte in die Luft fliegen: Bewährungsstrafe”).

Наведемо інший уривок тексту: ... *In anderen Fällen habe der Geheimdienst die Herausgabe von Informationen über Personen und deren Verstrickung in Kriegsverbrechen vorlegen konnte...* (Spiegel, 30. Januar 2005, Artikel: “CIA hält Unterlagen über Nazi- Kriegsverbrecher zurück”).

Dubiose Geschäfte und eine Warnung

Lörrach. Die mysteriöse Entführung einer Geschäftsfrau ... Hintergrund könnten dubiose Geschäfte des Opfers sein, gegen das die Staatsanwaltschaft Mannheim ermittelt... (Berliner Zeitung, 25./ 26. Oktober 2008.-S.36).

Дипломатичні евфемізми використовуються у мові дипломатів з метою пом'якшити неприємні повідомлення, завуалювати ті чи інші політичні помилки. Дипломатична мова охоплює сукупність спеціальних термінів, фраз, що складають загальноприйнятий дипломатичний словник. Вона є стриманою, виваженою, обережною, це дозволяє політикам та дипломатам вести бесіду у ввічливій, пом'якшувальній формі. Тобто дипломати і політики використовують у своєму мовленні не тільки прямі номінації, а й натяки, недомовки тощо. Наприклад, замість rückständig вживається евфемізм rudimentär; prekär zu peinlich; prorogativ zu aufschiebend; Reprivatisierung zu in Privateigentum zurückführen; Persona ingrata oder Persona non grata zu 1. nicht mehr gern gesehener Mensch; 2. nicht mehr erwünschter Diplomat in einem fremden Staat; provisorisch zu vorläufig; Holocaust-Opfern zu gewaltsamer Tod der Juden durch Verbrennen; Plagiat zu Nachahmung, Fälschung, Kopie; obskur zu zweifelhaft, unsicher; rigoros zu streng, hart, unerbittlich; Präventionsmaßnahmen zu vorbeugende Maßnahmen; Obskurant zu Dunkelmann, Feind; autoritativ zu bevormundend; Entwicklungszusammenarbeit zu Entwicklungshilfe; Schadstoffemission zu Luftvergiftung; Pleite zu Zahlungsunfähigkeit; sanktionieren zu billigen. Наведемо деякі з них у контексті:

Der Terrorist spielt doch lieber Bindekuh

... Die Terrorabwehr umfasst vier Säulen: Militärische Kooperation mit den USA und die Ausbildung von Terrorsondereinheiten; die Einrichtung spezieller Terrorgerichte; Umerziehungsmaßnahmen für Al-Qaida-Mitglieder inklusive der Einschleusung von geläuterten Ex-Dschihadisten in das Terrornetz und

präventive Aufklärung... Allerdings sei der Film als Präventionsmaßnahme geeignet, Aufklärung in jeder Hinsicht ist im Jemen bislang eine Seltenheit. (Die Welt, 21. März, 2009.-S. 6).

Ein heikles Kapitel: Die Schweiz und Nazi-Deutschland

... Moralisch besonders verwerflich war der Ankauf von deutschem Raubgold aus besetzten Staaten Europas und von Gold, das Holocaust-Opfern abgenommen worden war... (Die Welt, 21. März 2009, – S. 6).

Regeln für die Pleite

Die erste Staatspleite auf europäischem Boden seit Jahrzehnten konnte nur verhindert werden, weil die übrigen Länder der Euro-Zone dem strauchelnden Mitglied mit Milliarden-Krediten beisprangen. ... Spätere Pleite für einige nicht ausgeschlossen... (Spiegel, Nr. 28, 27.07.2010, S. 69).

Таким чином, у сучасному німецькому політичному дискурсі активно вживаються суспільно-політичні, юридичні та дипломатичні евфемізми як засіб впливу на когнітивну систему реципієнта, формування суспільної думки та оцінки соціально-релевантних явищ. Вони виконують називну, інформативно-естетичну та комунікативно-прагматичну функції. Значна частина політичних евфемізмів виникає на основі образної метафори та перифразу, а також запозичень, де домінуючими є англіцизми. Суспільно-політичні евфемізми зумовлені політичною коректністю. Юридичні виконують пом'якшувально-меліоративну функцію, дипломатичні – ввічливо-маскувальну. Отже, політичні евфемізми використовуються як з етикетних міркувань, так і з прагматичним аспектом.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики. – К.: Академія, 2004. – 342 с.
2. Брандес М. П. Газетно-публицистический стиль // Стилистика немецкого языка. – М.: Высшая школа, 1990. – С. 148-151.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
4. Павлова Е. К. Лексические проблемы глобального политического дискурса // Вестник Моск. ун-та. Серия 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2005. – № 2. – С. 98-111.
5. Сахарчук Л. І. Методологія комунікативних досліджень. – К., 2006. – 214 с.
6. Турчин В. В. Мовно-експресивні ресурси евфемізмів у німецькому політичному дискурсі // Іноземномовна комунікація: Здобутки та перспективи // Міжнар. наук. конф. 24–25 квітня 2008 р. – Тернопіль, 2008. – С. 47-50.
7. Фоменко О. С. Лінгвістичний аналіз американського політичного дискурсу (90-і роки ХХ століття): Автореф. дис. канд. філол. наук. – К., 1999. – 18 с.
8. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса: Монография. – Москва–Волгоград: Перемена, 2000. – 368 с.

9. Януш О. Б. До питання про політичні евфемізми // Система і структура східнослов'янських мов: Зб. наук. праць. – К., 1997. – С. 89-94.
10. Berliner Zeitung, 25./ 26. Oktober 2008.
11. Leinfellner E. Der Euphemismus in der politischen Sprache. Duncker & Humblot. – Berlin, 1971. – 177 p.
12. Luchtenberg S. Euphemismus im heutigen Deutsch. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1985. – 299 p.
13. Sanders W. Sprachkritikastereien und was Fachler dazu sagt.- Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1992. – 177 p.
14. Spiegel, 30. Januar 2005; 2. März 2005; 12. Juli 2006; 18. August, 2006; 12. Juli 2010.
15. Der Tagesspiegel, 16. März 2005; 31. März, 2005; 27. Juli, 2005; 4. September 2005.
16. Weisgerber L. Grundzüge der inhaltsbezogenen Grammatik. – Düsseldorf: Pädagogischer Verl. Schwann, 1962. – 431 p.
17. Die Welt, 21. März, 2009.
18. Welt online 6. Januar 2005; 7. Juli, 2005.
19. Zöllner N. Der Euphemismus im alltäglichen und politischen Sprachgebrauch des Englischen. Frankfurt am Main: Lang, 1997. – 444 p.